

ціональному використанню ресурсів. З цих позицій автором запропоновано включення елементів фінансового аналізу для фінансового аудиту страховиків України і апробовано такий підхід на прикладі вибіркового страховиків. Такий підхід сприятиме розв'язанню проблеми підвищення якісного та змістового наповнення аудиторського висновку. На підставі аналізу показників ділової активності і фінансової стійкості аудитор може не тільки зробити висновок про реальний стан страховика на момент перевірки, а й оцінити тенденції розвитку у найближчій перспективі.

На основі проведеного фінансового аудиту власники або керівники страхових компаній можуть переглянути ризики; скоротити заборгованості; переглянути структуру активів; скоригувати методи інвестування резервів та удосконалити менеджмент. Результати фінансового аудиту слугують вихідною інформацією як для органів державного нагляду за страховою діяльністю, так і для клієнтів страховика.

Список використаних джерел

1. Шірінян Л.В. Конкурентоспроможність страхового ринку України в сучасних умовах / Шірінян Л.В. // Економіка України. – 2011. – №7. – С. 37–48.
2. Електронний ресурс Міністерства Фінансів – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
3. Закон України «Про аудиторську діяльність» // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – №44. – С. 432.
4. Усач Б.Ф. Аудит: Навчальний посібник. – 4-те видання, виправлене і доповнене. – К.: Знання, 2007. – 231 с.
5. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про страхування» від 07.07.2005 №2774-IV // Відомості Верховної Ради України. – №37. – 2005. – С. 1449–1451.
6. Бондаренко О.В. Засади здійснення зовнішнього аудиту діяльності страхових компаній // Науковий вісник НЛТУ України: Серія «Економіка, планування і економіка галузі». – 2009. – Вип. 19. – С. 157–165.

В.М. КОЗКА,
аспірантка, Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України

Вплив глобалізаційних процесів на розподіл сил в сучасному світі

Процес глобалізації іде переважно на благо країн, що розвиваються динамічно і є могутніми.

ПРООН

У статті розглядається неоднозначний вплив феномену глобалізації на соціально-економічний розвиток постіндустріального суспільства, виявляється проблема нерівномірності розвитку різних регіонів планети, досліджуються тенденції покращення Індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП).

Ключові слова: феномен глобалізації, нерівномірність економічного розвитку, постіндустріальне суспільство, ІРЛП.

В статье рассматривается неоднозначное влияние феномена глобализации на социально-экономическое развитие постиндустриального общества, выявляется проблема неравномерности развития разных регионов планеты, исследуются тенденции улучшения Индекса развития человеческого потенциала (ИРЧП).

Ключевые слова: феномен глобализации, неравномерность экономического развития, постиндустриальное общество, ИРЧП.

In this article the phenomenon of mixed impact of globalization on socio-economic development of post-industrial society is considered, the problem of inequality development in different regions of the world is showed up, the trends of improving the human development index (HDI) are studied.

Keywords: *the phenomenon of globalization, inequality of economic development, post-industrial society, HDI.*

Постановка проблеми. На сьогодні глобалізація стала важливим аспектом розвитку сучасної світової системи, однією із найвпливовіших сил, що визначає подальший розвиток світової цивілізації. Однак за результатами свого прояву феномен глобалізації є неоднозначним для окремих країн та регіонів світу. Упродовж останніх років загострилася полеміка щодо визначення ролі глобалізаційних процесів у поглибленні чи вирішенні проблем нерівномірності економічного розвитку, нееквівалентності зовнішньоекономічного обміну між центром і периферією, міжнародної дивергенції доходів і глобальної бідності. Прихильники глобалізації переконливо аргументують, що вона створює потенційні можливості для подолання економічної нерівності і глобальної бідності, при цьому у свій час висувалися переконливі аргументи на користь лібералізації міжнародних економічних відносин, що підвищить ефективність міжнародної алокації ресурсів; а в об'єднанні економічно розвинутих країн під егідою міжнародних програм вбачалися реальні шляхи збільшення обсягів донорської допомоги найбільш біднішим країнам.

Насправді ж конвергенція доходів спостерігалася лише в не багатьох країнах. У більшості ж країн, що розвиваються конвергенції так і не було досягнуто, незважаючи на той факт, що країни відкрили свої економіки для світового ринку. Відтак «фундаментальні структурні зрушення у системі світового господарства, котрі набули особливо виразних

форм в останній чверті ХХ ст., спонукали міжнародне наукове співтовариство до переосмислення концептуальних положень щодо нерівномірності економічного розвитку та теоретичного відображення тих процесів і явищ, які визначають глибокі якісні трансформації в економічній, політичній, соціально-гуманітарній та ідеологічній сферах суспільного життя» [1, с. 32].

У цих дискусіях вчені, як правило, сходяться в тому, що глобалізація економіки в найбільшій мірі поглиблює розшарування в рамках країн, що розвиваються, особливо найбідніших з них. «Тенденція до глобалізації міжнародних ринків, – відмічає американський економіст Н. Бердсолл, – призводить до виникнення фундаментального протиріччя: характерна цим ринкам нерівність сприяє посиленню нерівності в країнах, що розвиваються» [2, с. 86].

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дослідженням теоретико-методологічних засад нерівномірності глобального економічного розвитку, аналізу основних форм вияву глобальних, міжрегіональних та внутрішньорегіональних асиметрій внесли такі зарубіжні вчені: В. Іноземцев, А. Сміт, Р. Солоу, Н. Бердсолл, І. Валлерстайн, Д. Гелд, А. Маршалл, Е. Мак-Грю, Д. Рікардо, Я. Тінберген, Й. Шумпетер та ін. Серед вітчизняних науковців можна відзначити: Ю.М. Пахомова, Ю.В. Павленка, О. Білоруса, В.Е. Новицького, Д. Лук'яненко, Я. Столярчука, В. Чужикова.

Мета статті. Визначити неоднозначні наслідки впливу феномену глобалізації, які наразі дуже тісно пов'язані з глобальною проблемою людства, а саме – нерівномірністю розвитку різних регіонів планети; а також проаналізувати ті соціально-економічні зміни, які відбулися на нашій планеті з 1970–2010 років.

Виклад основного матеріалу. Деколонізація як один із основних факторів побудови нової світової структури у ХХ ст., зумовила не тільки появу на планеті десятків нових самостійних країн, а й постановку у глобальному вимірі питань економічного розвитку 75% населення планети. Через деякий час нові країни об'єднали свої зусилля і почали вимагати встановлення Нового світового економічного порядку (НСЕП), який би враховував їхні інтереси щодо прискорення економічного розвитку не тільки за допомогою розвинутих країн, а й за рахунок значних поступок із боку останніх в економічній сфері для прискореного розвитку бідних країн. У результаті розвинуті країни розробили та почали впроваджувати у глобальному масштабі новий порядок взаємовідносин із країнами, що розвиваються, який був названий «Вашингтонський консенсус». Фактично це було погодженням між США, МВФ, СБ й іншими впливовими міжнародними політичними та фінансовими установами, що контролюються ними, і країнами, що розвиваються.

Концепція була спрямована на перегляд вимог Нового світового економічного порядку (НСЕП) та дерегуляцію економік країн, що розвиваються, в напрямках лібералізації зовнішньої торгівлі, банківської сфери і законодавства щодо

іноземних інвестицій, скорочення податків у підприємствах при одночасній приватизації державної власності, скорочення бюджетних витрат не тільки на армію чиновників, скільки на охорону здоров'я, освіту й охорону навколишнього природного середовища для забезпечення фінансової стабілізації країни при мінімізації інфляції, а також реструктуризації зовнішньої заборгованості.

Впровадження таких підходів, порядок застосування яких жорстко регламентувався експертами МВФ і СБ та в яких практично не враховувався ні менталітет націй конкретних країн, ні ступінь їхнього економічного розвитку та рівень підготовки не лише урядовців, а й менеджерів приватних компаній для роботи в нових умовах, при одночасному прискореному розвитку спекулятивного фінансового капіталу, крім того, що вони (підходи) не сприяли розв'язанню проблем бідних країн, призвело також до ряду регіональних фінансових криз.

Найяскравішими прикладами негативного впливу повної лібералізації є Мексика та Аргентина, які виконали протягом 10 років усі вимоги по лібералізації і внаслідок таких невинуватих для країн дій у 2001 році ввійшли не тільки в економічний, а й політичний колапс.

Усе це спонукало згадані вище установи переглянути положення «Вашингтонського консенсусу» і сформувати нові рекомендації, що одержали назву «Поствашингтонський консенсус», в яких були пом'якшені вимоги щодо фінансової стабілізації, безумовної приватизації державної власності, лібералізації зовнішньої торгівлі й фінансових ринків, реструктуризації зовнішньої заборгованості тощо. Хоча ці ідеї не були сформовані в єдиний документ, як то було зроблено для концепції «Вашингтонського консенсусу», вони привели до деяких позитивних зрушень, зокрема щодо таких важливих сфер людського розвитку, як охорона здоров'я та навколишнього природного середовища, освіти й інших, що визначають процес розвитку людства [3].

Специфіка процесів глобалізації в постіндустріальну епоху полягає у тому, що вона вже існує, але не для всіх держав світу. Одні країни майже її пройшли і знаходяться у постіндустріальній фазі, другі її проходять, треті знаходяться на етапі індустріалізації, а четверті ще й не дійшли до неї.

В узагальненому вигляді ООН розподіляє всі країни світу на три основні групи:

1. Розвинуті країни з ринковою економікою (РКРЕ).
  2. Країни, що розвиваються, також з ринковою економікою (КРРЕ).
  3. Країни з перехідною економікою (КПЕ).
- Існує також класифікація країн за рівнем прибутків на душу населення, яка виділяє чотири групи:
1. Країни з високим рівнем прибутків (КВРП).
  2. Країни з прибутками вище середнього рівня (КПВСР).
  3. Країни з прибутками нижче середнього рівня (КПНСР).
  4. Країни з низьким рівнем прибутків (КНРП).

А також класифікація країн за рівнем індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП):

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Країни з високим ІРЛП.
2. Країни із середнім ІРЛП.
3. Країни з низьким ІРЛП [4].

Але яку б ми класифікацію не застосовували, всі країни нині об'єднує надзвичайно висока інтернаціоналізація їх економік.

Сутністю глобалізації є насамперед перетворення людства в єдину структурно-функціональну систему. На планеті все суворіше діють глобальні закономірності та тенденції, характер котрих визначається, переважно інтересами та можливостями невеликої кількості наймогутніших держав, міжнародних фінансових організацій та транснаціональних корпорацій. За таких умов більшість країн другого та третього ешелонів скоріше підлаштовуються під їхні вимоги, ніж самостійно та активно діють в напрямку досягнення власних цілей та інтересів. Найбільш розвинутими в економічному та науково-технічному відношенні є країни Заходу, та частково, Далекого Сходу, стають беззаперечними гегемонами нового глобального, постіндустріального, інформаційного світу. Наразі дуже вирізняється прірва між світовими лідерами та іншими країнами, яка стрімко зростає.

Загальний соціально-економічний стан, зокрема якість життя більшості населення незахідних країн (за виключенням таких світових гігантів, як Китай та Індія), протягом останнього десятиріччя не покращується, а скоріше деградує, що особливо помітно у країнах Африки, пострадянської Євразії, Латинської Америки, Близького та Середнього Сходу. Варто підкреслити, що процес наростання нерівномірності розвитку та якості життя між країнами Заходу та більшістю інших регіоналів планети триває та посилюється уже протягом двох-трьох останніх століть, особливо з часів промислового перевороту в Англії в кінці 18-го сторіччя та подальшого колоніального перерозподілу світу між декількома провідними країнами Європи. Останні, використовуючи свою економічну та військово-технічну перевагу, змогли організувати навколо себе (та у власних інтересах) практично все людство та мобілізувати ресурси планети в інтересах власного прискореного розвитку та збагачення [5].

Наразі в умовах глобалізації маємо справу з взаємопов'язаними різнонаправленими тенденціями. Постіндустріальні країни Заходу на чолі з США впевнено випереджають інші країни по загальному обсягу споживання та якості життя, і ця тенденція наростає. Паралельно швидкими темпами, значно випереджаючи у даному відношенні Захід, розвиваються деякі інші країни переважно Східної та частково Південно-Східної та Південної Азії. Спочатку це явище спостерігалось в Японії, потім у Південній Кореї, на Тайвані, в Гонконгу та Сінгапурі, а протягом останньої чверті 20-го сторіччя – в Малайзії, Таїланді, Індонезії, Китаї, як і сьогодні в Індії. Паралельно з північноатлантичним Заходом у світі був створений другий центр випереджаючого розвитку – Далекосхідний, в якому на сьогодні лідерами виступають Японія та Китай.

Наразі тиск з боку світових гегемонів та транснаціональних корпорацій викликає у світі все більш відчутну реакцію, і не тільки під час масштабних акцій антиглобалістів, захисників оточуючого середовища, чи фундаментально налаштованих терористів, а й у вигляді повільних, але від того не менш глибоких процесів об'єднання зусиль ряду сусідніх, частіше всього з спільною цивілізаційною природою, держав на регіональному рівні для протидії негативному впливу, викликам та ризикам глобалізації. Даний процес послідовно з успіхом за останній час втілюють європейські країни, утворивши конфедерацію, а саме Європейський Союз.

Подібні, але в силу різних об'єктивних і суб'єктивних причин, куди менш успішні спроби цивілізаційно-регіональної консолідації з елементами інтеграції спостерігалися та наразі спостерігаються в Латинській Америці (МЕРКОСУР), у Мусульманському світі (Ісламська конференція, Ліга арабських держав), на пострадянському просторі (СНД) та в Африці (Організація африканського єдності). Надзвичайно цікавим представляється інтеграційний процес в Східноазіатському-Тихоокеанському регіоні, де спільну спробу намагаються проводити держави різноманітної цивілізаційно-конфесійної ідентичності (конфуціансько – буддистсько-індуїстсько-буддистської, мусульманської, християнської).

Сучасна глобальна жорстка ієрархічна система базується на гегемонії Заходу, і частково Японії, насамперед у трьох сферах: фінансовій, військово-політичній та інформаційній. Інформаційна гегемонія на сьогодні відіграє все більш рішучу роль, адже вона починає домінувати над виробничою та фінансовою та визначати характер та можливості останніх.

Загалом основне протиріччя глобалізації полягає у посиленні розриву між найбільш розвинутими та багатими країнами, які перейшли на стадію постіндустріально-інформаційного розвитку, та більшістю решти людства, де інколи ми можемо спостерігати регрес (не тільки Афганістан, Сомалі, Судан, Руанда, а й Киргизстан, Таджикистан, Вірменія та Молдова), який розкривається багатьма гранями. Серед даних граней ми можемо виділити: інформаційно-технологічну, економічну, соціальну, політичну, демографічну, екологічну, а також культурні аспекти.

Як лідер у розробці новітніх та інших технологій Захід забезпечив за собою майже монопольне право формування інформаційних потоків (зі всіма перевагами щосекундного обзору стану всієї планети) та контролю над ними.

Виробляючи нові технології та інші ноу-хау, Захід разом із Японією реалізують на світовому ринку товари найкращої якості та оновлюють свою технологічну базу, налагоджуючи випуск нового покоління товарів, до того як решта країн встигають досягнути та реалізувати досягнуті ними стандарти. Саме тому держави, які не входять до категорії лідерів змушені або тиражувати застарілі виробничі зразки, отримуючи від цього мінімальний прибуток або задовольнятися сферами, які не потребують високих технологій, зокрема, сільським господарством та добуваючою промисловістю, ціни на продукцію

котрих (за виключенням нафти та газу) в цілому є невисокими. Монополізувавши контроль над інформацією та виробництвом передових технологій, Захід, і частково Японія забезпечила своє інформаційно-технологічне господарство на планеті та поставила цим в залежність від себе інші країни. В результаті виникло глобальне протиріччя між ними та іншими державами в інформаційно-технологічному відношенні, яке в принципі не може бути подолане зі сторони більшості народів яким притаманне відставання.

У результаті зростаючої інформаційно-технологічної та економічної нерівності збільшується соціальна прірва між багатією та бідною частинами людства. Можна навіть говорити щодо утвердження глобальної, наддержавної, світової соціальної структури. Її утворюють надклас багатих та надклас бідних.

Сьогодні постає ряд важливих питань, які безпосередньо пов'язані з проблемами стрімкого росту народонаселення, який є характерним для бідних та дуже бідних народів, які зберегли на побутовому рівні традиційну систему цінностей, які стимулюють збільшення народжуваності. Зрозумілим є те, що збільшення численності населення при невисоких темпах економічного розвитку, а інколи і при його негативних показниках, визначає примноження бідності в державах тропічної Африки, багатьох регіонах Азії та Латинської Америки. Наразі ми можемо спостерігати тенденцію, що найбільш активні індивіди масово емігрують в країни з високим рівнем добробуту, саме тому на Заході ми можемо так часто спостерігати «нелегальних» іммігрантів. Проте в той же час слабзорозвинуті та перенаселені країни лишаться найбільш енергійних, працездатних осіб – того людського капіталу, який би міг надавати сприяння їх власному економічно-соціальному підйому. В умовах масового відпливу людського інтелекту та робочих рук, багато країн, зокрема на пострадянському просторі, виявляються в ще більш скрутному положенні, в той час як Захід посилюється додатковою робочою силою та інтелектом як легальних, та так і нелегальних іммігрантів.

На сьогодні важливим питанням, яке потрібно розглянути є екологічні проблеми, які у світовому масштабі з'явилися як наслідок утвердження індустріального виробництва. Саме базуючись на індустріальній економічній системі розширеного виробництва, Захід розгорнув глобальне використання ресурсів планети в своїх інтересах, тим самим виснажуючи їх і наносячи непоправиму шкоду навколишньому середовищу. З часом, піклуючись щодо якості власного життя, Захід почав піклуватись саме про охорону своїх територій, при цьому виносячи шкідливі виробництва подалі від себе і розміщуючи їх відходи в інших частинах нашої планети. В результаті цього почали утворюватися два якісно різних типи штучних ландшафтів. Перший створюється та підтримується з огляду на вимоги до навколишнього середовища зі сторони багатієї частини людства, відповідно даний ландшафт відповідає науковим вимогам та визначає екологічну ситуацію в заможних країнах. Другий вид штучного ландшафту

утворюється стихійно в бідних регіонах планети, котрі спеціалізуються на брудному виробництві, при недотриманні екологічних вимог [6].

У даній статті важливо також звернути увагу та проаналізувати «Доповідь щодо розвитку людини 2010 року», яка містить набір відомостей щодо тенденцій розвитку людини в період з 1970 по 2010 рік та охоплює 135 країн, на частку яких припадає 92% населення світу, адже дані цифри зможуть найповніше відобразити сучасну картину нерівномірності розвитку різних регіонів планети. Вищезгаданий науковий матеріал дасть нам можливість оцінити еволюцію вимірів розвитку, а саме здоров'я, освіти, прибутку, які входять до Індексу розвитку людського потенціалу (надалі ІРЛП) та виявити як досягнення, так і регрес.

Світовий прогрес, за виміром ІРЛП, за останнє десятиріччя є вражаючим. Середньосвітовий Індекс в 2010 році зріс до 0,68 з 0,57 у 1990 році, продовжуючи слідувати підвищувальній тенденції з 1970 року, коли він становив 0,48 (табл. 1). Це збільшення відображає сукупний приріст майже на чверть індикаторів здоров'я та освіти і подвоєння доходу на душу населення (табл. 1). Сукупні глобальні вимірники знаходяться під сильним впливом країн з найбільшою чисельністю населення – Китаю та Індії. Поліпшення ІРЛП відбувалося в усіх регіонах і майже у всіх країнах (табл. 1).

Найбільш швидкий прогрес був відзначений у Східній Азії і Тихоокеанському регіоні, за якими слідує Південна Азія і Арабські держави. З групи в 135 країн усі, окрім трьох, підвищили рівень розвитку людини в порівнянні з 1970 роком; виняток становлять Демократична Республіка Конго, Замбія і Зімбабве.

Перелік країн, які за останні десятиріччя були найбільш успішними в сприянні розвитку людського потенціалу своїх громадян, можемо побачити у табл. 2, де наводиться список з десяти лідерів – країн із найшвидшими темпами зростання ІРЛП в нашій вибірці. Ці нові результати дозволяють зробити деякі цікаві висновки і містять несподівані контрасти. Група лідерів включає кілька країн зі Східної та Південної Азії та Арабських держав (як з Північної Африки, так і з багатого нафтою регіону Перської затоки). Список очолює Оман – країна, яка вигідно використала відкриття нафтових родовищ на початку періоду, – за яким слідує Китай, Непал та Індонезія. Оскільки метод, який використовується для оцінки прогресу, порівнює країни з однаковим початковим ІРЛП, то в список потрапили кілька країн, які домоглися швидкого прогресу з низького стартового рівня, такі як Непал і Лаос (НДР).

ІРЛП допомагає зрозуміти, чи скорочують бідні країни розрив із багатими. Багато дослідників вивчали це питання з використанням ВВП як міри розвитку. Вони зазвичай приходили до висновку, що розрив збільшується. Однак ІРЛП надає більш оптимістичну картину. В цілому бідні країни наздоганяють багаті за рівнем ІРЛП (табл. 1). За період з 1990 по 2010 рік розрив по ІРЛП між країнами, що розвиваються і розвиненими країнами зменшився приблизно на 1/5

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

(і на 1/4 з 1970 р.). Наприклад, ІРЛП зріс більш, ніж удвічі у Малі (з 0,17 до 0,37), у Непалі (з 0,22 до 0,50) і у Оману (з 0,36 до 0,79). Це гарна новина, враховуючи, що все це відбулося в умовах значної різниці в прибутках.

Сьогодні з впевненістю можемо зазначити той факт, що рівні здоров'я та освіти в бідних і багатих країнах все більше зближуються. Наприклад, візьмемо очікувану тривалість життя. Дитина, яка народилася в Гамбії в 1970 році, могла, як очікувалося, прожити до 41 року, що приблизно на 33 роки менше, ніж дитина, що народилася в Норвегії. Однак до 2010 року очікувана тривалість життя в Гамбії зросла на 16 років (до 57 років), у той час як у Норвегії – тільки на сім років. Таким чином, хоча розрив за цим показником між Гамбією і Норвегією і раніше величезний, його величина все ж скоротилася більш ніж на чверть.

На відміну від очікуваної тривалості життя та освіти, у сфері прибутків між країнами спостерігається істотна дивергенція. З 1970 по 2010 рік дохід на душу населення у розвинених країнах зростав у середньому на 2,3% на рік, у той час як в країнах, що розвиваються – на 1,5% (табл. 1). У 1970 році середній дохід країни, що знаходиться у верхній чверті світового розподілу доходів, був у 23 рази вище доходу країни, що знаходиться в нижній чверті. До 2010 року ця різниця зросла майже до 29 разів. Дивергенція між країнами, що розвиваються, теж стала більш помітною. Деякі з них – наприклад, Ботсвана, Китай, Малайзія і Таїланд – зростали з 1970 року швидше, ніж будь-яка заможна країна. У той же час доходи низки інших країн – включаючи Коморські Острови, Іран і Сенегал – застигли на місці. Ще в кількох краї-

нах, таких як Кот-д'Івуар, Мадагаскар та Зімбабве, настав економічний колапс. Показники зростання країн із часом покращилися як в абсолютному вираженні, так і по відношенню до розвинених країн. Особливо чітко це стало видно в період глобальної фінансової кризи, коли багато країн, що розвиваються виявилися здатними зберігати високі темпи зростання. Втім в останні двадцять років розрив між розвиненими і країнами, що розвиваються, продовжував збільшуватися. Дистанція між найбагатшими і найбіднішими країнами збільшилася до розмірів прірви. Найбідніша на сьогодні країна (Зімбабве) приблизно на 25% є біднішою, ніж найбідніша країна в 1970 році (теж Зімбабве).

У деяких країнах, що розвиваються, економічне зростання було вражаючим. У період з 1970 по 2010 рік дохід на душу населення у Китаї збільшився в чотири рази, Ботсвани – більш ніж у дев'ять разів, Малайзії і Таїланду – більш ніж у п'ять раз. Проте і цим країнам належить виконати ще великий шлях, щоб скоротити розрив із багатими: дохід Китаю на душу населення становить лише п'яту частину середнього доходу розвинених країн, Ботсвана, Малайзія і Таїланд теж далекі від цієї позначки. Історія показує, що багато країн розвивалися вражаючими темпами протягом тривалого часу, а потім впали у стагнацію. Так, у період 1950–1980 років економічне зростання Бразилії на душу населення становило майже 5% в рік – у Ботсвані, Сінгапурі й Таїланді останнім часом спостерігається такий же, – проте в 1980-ті роки її економіка впала і лише нещодавно почала відновлюватися. Колапс Аргентини був ще більш драматичним: в 1913 році її ВВП на душу населення перевищував се-

Таблиця 1. Масштабне підвищення показників Індексу розвитку людського потенціалу. Тенденції гібридного ІРЛП та його компонентів по регіональних групах та групах по ІРЛП, 135 країн, 1970–2010

	Гібридний ІРЛП			Очікувана тривалість життя			Грамотність			Валовий обхват освіти			Дохід			
	Значення 2010	% змін		Значення 2010	% змін		Значення 2010	% змін		Значення 2010	% змін		Значення 2010	% змін		
		1970–2010	1990–2010		1970–2010	1990–2010		1970–2010	1990–2010		1970–2010	1990–2010		1970–2010	1990–2010	
Групи за регіонами																
Розвинуті країни	0,64	57	23	68	21	8	81	61	21	66	28	24	5873	184	89	
Арабські держави	0,66	65	20	70	37	10	74	149	41	64	89	22	8603	66	44	
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	0,71	96	35	73	23	9	94	76	18	69	7	31	6504	1,183	352	
Європа та Центральна Азія	0,75	13	4	69	3	2	97	7	2	82	17	7	11866	120	20	
Латинська Америка та Карибський басейн	0,77	32	12	74	24	9	92	27	10	83	59	16	11092	88	42	
Південна Азія	0,7	72	31	65	33	12	66	113	46	59	64	29	3398	162	119	
Африка на Південь від Сахари	0,43	53	21	52	19	7	65	183	43	54	109	42	1466	20	28	
Розвинуті країни	0,89	18	7	80	13	6	99	2	1	92	33	14	37185	126	38	
Члени ОЕСР	0,89	18	7	80	13	6	99	2	1	93	33	14	37105	125	38	
Не члени ОЕСР	0,86	24	9	80	14	7	96	13	6	79	29	10	40043	263	58	
Групи по ІРЛП																
Низький дохід	0,44	61	27	55	27	11	63	180	48	52	98	43	1434	33	44	
Середній дохід	0,65	83	31	69	25	9	82	79	24	65	21	28	5010	606	237	
Високий дохід	0,77	24	9	73	15	7	93	20	8	82	38	13	12610	94	35	
Дуже високий дохід	0,89	18	7	80	13	6	99	2	1	92	33	14	37185	126	38	
Весь світ	0,68	41	18	70	18	7	83	39	15	70	26	20	10645	107	47	

Таблиця 2. Лідери по ІРЛП, ІРЛП, не пов'язаному з прибутком, та ВВП, 1970–2010 роки

Рейтинг	Досягнення в області		
	ІРЛП	ІРЛП, не пов'язаного з прибутком	прибутку
1	Оман	Оман	Китай
2	Китай	Непал	Ботсвана
3	Непал	Саудівська Аравія	Південна Корея
4	Індонезія	Лівія	Гонконг, Китай
5	Саудівська Аравія	Алжир	Малайзія
6	Лаос (НДР)	Туніс	Індонезія
7	Туніс	Іран	Мальта
8	Південна Корея	Ефіопія	В'єтнам
9	Алжир	Південна Корея	Маврикій
10	Марокко	Індонезія	Індія

редньоєвропейський, а в 2007 році становив всього лише п'яту частину західноєвропейського показника.

Ці приклади свідчать про те, як важко подолати колосальний розрив в області прибутків. З 108 країн, чії доходи в 1970 році були нижче \$7 тис., тільки чотири в 2010 році увійшли в класифікацію країн з високим доходом Світового банку. Три з них – це маленькі острівні економіки (Антигуа і Барбуда, Екваторіальна Гвінея і Мальта), з яких одна багата на рясні нафтові ресурси [7].

У ряді важливих аспектів світ сьогодні є набагато кращим місцем для життя, ніж в 1990 році. Тривалість життя багатьох людей збільшилася, діти проводять більше часу в школі, а люди мають доступ до набагато більшій кількості продуктів – включаючи їжу, житло, одяг та інші речі, необхідні для гідного життя, – чим будь-коли раніше в історії.

Висновки

З огляду на вищезазначене, глобалізація має суперечливий і неоднозначний характер, як щодо окремих груп країн, так і окремих регіонів, а її позитиви та негативи розподіляються вкрай нерівномірно в світовому масштабі, що «обумовлює наростання фрагментарності світового господарства, порушення його організаційно-функціональної рівноваги та посилення багатополлярності і різновекторності його розвитку» [1, с. 5].

Результатом останніх кроків глобалізації стало те, що посилилася нерівномірність розвитку країн, бідні стали ще біднішими, а багаті – багатшими. Тому є правда в словах відомого російського вченого-глобаліста О. Богомолова, який констатував таке: «... переваги економічної глобалізації реалізуються отнюдь не автоматически, и не все страны в равной мере их ощущают. Нет убедительных сви-

детельств и того, что этот процесс способствовал обеспечению устойчивого экономического роста на нашей планете. Последний зависит пока преимущественно от внутренних условий и политики отдельных, экономически сильных стран». Погоджуючись із цим, слід додати, що економічне зростання залежить переважно не тільки від внутрішніх умов і політики економічно сильних країн, а й від внутрішніх умов і політики тих країн, що вважаються за класифікацією ООН бідними та найбіднішими країнами світу.

Отже, з огляду на Доповідь 2010 року щодо розвитку людини, наразі ми можемо спостерігати суттєвий прогрес у соціально-економічному розвитку людства, який особливо був відзначений у Східній Азії і Тихоокеанському регіоні, Південній Азії та арабських державах.

Список використаних джерел

1. Столярчук Я.М. Глобальні асиметрії економічного розвитку: монографія Доклад о развитии человека за 2005 год. – М.: Мысль, 2005. – 398 с.
2. Бердсолл Н. Усиление неравенства в новой глобальной экономике // Вопросы экономики. – 2006. – №4. – С. 84–89.
3. Власов В.І. Оцінка нерівномірності розвитку регіонів планети // Економіка АПК, 2009, №12.
4. Доклад о развитии человека за 2005 год. – М.: Мысль, 2005. – 398 с.
5. Білорус О.Г. Загрози, виклики та імперативи глобалізації світового розвитку // Наука та наукознавство. – 2001. – №3.
6. Пахомов Ю.М., Павленко Ю.В. Цивілізаційна структура сучасного світу в 3-х томах // Наукова думка НАН України. – 2008.
7. Доповідь щодо розвитку людини 2010 рік [Електрон. ресурс]. Режим доступу: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2010_RU_Complete_reprint.pdf